

Висвітлення генези сценографії як головного елементу театрального мистецтва

Дмитро Ярема

Кафедра дизайну архітектурного середовища, Національний університет "Львівська політехніка", УКРАЇНА, м.Львів, вул.С.Бандери, 12, E-mail: jdmuro@ukr.net

Considered the basic stages of origin and development of staging, discovered basic principles of forming of space of action on the different historical stages.

Ключові слова – staging, theatre, history.

італійської декораційної системи став архітектурний шедевр А.Палладіо – театр "Олімпіко" у місті Вінченцо (1580–1585) (рис1).

I. Витоки сценографії

Витоки сценографії – у дійствах ритуально-обрядового передтеатру (як найдавнішого, доісторичного, так і фольклорного, що зберігся у своїх залишкових формах до наших днів). Уже тоді проявився "генетичний код", наступна реалізація якого визначила основні стадії історичного розвитку мистецтва сценографії від античності до наших днів [1]. В цьому "генетичному коді" закладені всі три головні функції, які сценографія здатна проявляти в виставі: персонажна, ігрова, і та що позначає місце дії.

II. Початки театру

Ігрова сценографія – сформувалася в часи Античності, Середніх віків. Саме з цього моменту розпочинається театр, як самостійний вид художньої творчості, і розпочинається ігрова сценографія, як перша історична система художнього вирішення його вистав.

III. Італійська декораційна система

Декораційне мистецтво Ренесансу і Нового часу, елементи якого існували і раніше, (наприклад, в античному театрі і у європейському середньовічному – симультанному коли одночасно показувала різні місця дії - від раю до пекла, розташовані на підмостках по прямій лінії фронтально) декорація майданих містерій, як особлива система оформлення спектаклів, народилося в просторі вистави італійського придворного театру кінця XV–XVI ст., у вигляді т.зв. декораційних перспектив, що зображали (аналогічно картинам ренесансних живописців) ніби оточуючий людину навколишній світ: площі й міста ідеальних міст або ідеальні сільські пейзажі. Автором однієї з перших таких декораційних перспектив був великий зодчий Д.Браманте. Митці що створювали їх, були майстрами універсального складу (одночасно і архітектори, і живописці, і скульптори) – Б.Перуцці, Бастьяно Де Сангалло, Б.Ланчіланкі, , нарешті, С.Серліо, який у трактаті про сцену сформулював три канонічні типи перспективної декорації (для трагедії, для комедії й для пасторалі) і головний принцип їх розташування стосовно акторів: виконавці – на першому плані, мальована декорація в глибині, у якості образотворчого тла. Досконалим втіленням

Рис.1 Театр. "Олімпіко" у місті Вінченцо (1580–1585)

IV. Сценографія в XVII ст.

Стиль бароко став визначальним у сценографічному мистецтві XVII ст. В цей час середовище оточувало дію з усіх боків простору сцени-коробки. Одночасно суттєво розширилися уявні типи самих місць дії. Дія переносилася в підводні царства і у небесні сфери. Сценічні картини виражали барочну ідею нескінченності й безмежності світу, у якому людина уже не міра усіх речей (як це було в епоху Ренесансу), а лише мала частинка світу.

Провідними майстрами декораційного бароко XVII ст. були – Б.Буонталенті, Дж. і А.Паріджі, Л.Фуртенбах, Л.Бурначіні, Г.Мауро, Ф.Сантуріні, К.Лотті, нарешті, Дж.Тореллі, який реалізовував італійську систему оформлення спектаклів у Парижі, де одночасно формувалася інший декораційний стиль – класицизм.

Канон цього стилю був близький канону ренесансних перспектив: декорація знову ставала тлом для акторів. Вона була, як правило, єдина і незмінювана. Замість вертикальних, спрямованих у небо барочних декорацій – знову домінували горизонтальні. Ідеї нескінченності світу протистояла концепція світу замкненого, влаштованого раціонально, за законами розуму, гармонійно-стрункого, строго симетричного, співрозмірного людині.

Оскільки авторами класицистичних декорацій найчастіше були ті ж майстри (Дж.Тореллі, Ж.Бюффекен, К.Вігарані, Г.Беренберет,), які одночасно, в інших виставах, були авторами барочних декорацій, то відбувався природній синтез цих двох стилів, у

результаті чого склався новий стильовий утвір: барочний класицизм, який потім, на початку XVIII ст. трансформувався у класицистичне бароко. На цій основі утворилося мистецтво декоративного бароко XVIII ст., яке найбільш яскраво протягом усього століття представляли видатні італійські майстри з родини Галлі Біббієна.

V.Натуралізм

Наступна стадія розвитку сценографії (що безпосередньо впливає з попередньої, але на основі зовсім інших естетичних принципів) – натуралізм. На відміну від романтиків, що зверталися, як правило, до створення на сцені картин давнини, у виставах натуралістичного театру: А.Антуана – у Франції, О.Брамашрама – у Німеччині, Д.Грейнгрей – в Англії, місцем дії була сучасна дійсність. На сцені відтворювався ніби "виріз із життя", як зовсім реальне середовище існування героя п'єси.

VI.Сценографія в ХХ ст.

В новітній час, в першу половину ХХ ст. світова сценографія розвивалася під найсильнішим впливом сучасних авангардних художніх напрямків (експресіонізм, кубофутуризм, конструктивізм і т.д.), що стимулювало, з однієї сторони освоєння сучасних форм створення конкретних місць дії й відродженням найдавніших, узагальнених, а з іншого – активізація й навіть вихід на перший план інших функцій сценографії: ігрової і персонажної.

Декоративне мистецтво освоювало і конкретні місця дії. Це, по-перше, "навколишнє середовище" (простір загальний і для акторів, і для глядачів, не розділений ніякими межами, іноді зовсім реальний, як, наприклад, заводський цех в "Протигазах" у

С.Эйзенштейна, або організований мистецтвом художників А.Роллера – для постановок М.Рейнхардта в приміщенні берлінського цирку, Лондонського Олімпік-Холу, у Зальцбургській церкві і т.ін.

По-друге – єдина установка, що вибудовується на сцені, що зображувала " будинок-житло" героїв вистави з різними його приміщеннями, які показувалися одночасно (нагадуючи тим самим про симультанну декорацію майданних середньовічних містерій). По-третє, декоративні картини, навпаки, що динамічно міняли одна одну за допомогою повороту сценічного кола. Нарешті, протягом практично цілого ХХ ст. залишалася дієздатною ретроспектива – відтворення на сцені культурного середовища минулих історичних епох і художніх культур – як конкретних і реальних місць проживання героїв тієї або іншої п'єси.

Висновок

Сценографічне мистецтво від своїх початків було синкретичним із сценічно-театральним простором і його складовими якими в плінні історичного часу мав широку жанрову палітру.

Огляд підтверджує, що сценографія це не тільки і не стільки фактура, а і просторово-стилістична, просторово-концептуальна, просторово-дійова організація самої вистави.

References

[1] 1. Проскуряков В.І. Архітектура Українського театру.Простір і дія: Монографія.- Львів: Вид. НУ "Львівська політехніка", Вид. "Срібне слово",2004. – С. 37.-43